

УДК 342.97

DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2023.3.47>

В. С. Сірко

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного права та адміністративного процесу
Одеського державного університету внутрішніх справ
ORCID ID: 0000-0003-4897-3533

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРИТЯГНЕННЯ ДО АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Ця наукова стаття аналізує адміністративну відповідальність, яка є формою юридичної відповідальності та передбачає притягнення особи до відповідальності за порушення адміністративного правопорядку чи адміністративних норм. Це може включати в себе порушення адміністративних правил, норм або обов'язків, визначених законом. 24 лютого 2022 року у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України Указом Президента України № 64/2022 введено воєнний стан із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року строком на 30 діб. Воєнний стан — це особливий правовий режим, який вводиться в країні в умовах загрози національній безпеці чи загальному порядку [2]. У воєнний стан може бути внесено певні обмеження і зміни у нормальному функціонуванні суспільства. У таких умовах можуть виникати адміністративні правопорушення, що визначаються порушенням адміністративних норм під час воєнного стану. Необхідність адаптації до нової реальності спонукає до нововведень, і насамперед у законодавстві. На період дії воєнного стану в країні можуть обмежуватися конституційні права та свободи громадян. Адміністративна відповідальність полягає в застосуванні до винних адміністративних стягнень; право притягати до адміністративної відповідальності належить державним органам та їхнім посадовим особам; існує особливий порядок притягнення до адміністративної відповідальності і т. ін. Підставою для адміністративної відповідальності є адміністративне правопорушення, тобто порушення законодавства незначної тяжкості, яке не несе великої загрози правопорядку, суспільному устрою чи правам інших осіб. Адміністративні правопорушення ідентифікуються за наявністю ознак: факт дії або бездіяльності; заподіяння шкоди чи збитків; протиправність дій, що підтверджується нормами законодавства (КУпАП).

Ключові слова: адміністративна відповідальність, адміністративне правопорушення, порушення правил, воєнний стан.

Постановка проблеми. У воєнний стан проблеми адміністративної відповідальності можуть набувати особливого характеру, оскільки в таких умовах регулюються спеціальні норми та заходи для забезпечення національної безпеки та громадського порядку. У воєнних умовах санкції та обмеження можуть бути введені з метою забезпечення безпеки, але їх неспівмірність та можливість зловживання цими повноваженнями можуть викликати обурення та хвилювання громадян. Також можуть вводитися обмеження прав та свобод громадян з метою забезпечення без-

пеки. Однак це може вести до порушень прав людини, таких як право на свободу слова, право на збори, та інші.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження адміністративної відповідальності є оцінка впливу на суспільство та індивіда: Визначення, як адміністративна відповідальність впливає на суспільство та індивідів, зокрема, як вона впливає на збереження громадського порядку, права та свободи громадян. Аналіз ефективності санкцій та заходів: Вивчення ефективності застосованих санкцій та інших заходів адміністративної відповідальності, оцінка їх дії в запобіганні подібним порушенням у майбутньому.

Аналіз наукових досліджень. Проблемам у сфері адміністративної відповідальності в умовах воєнного стану займалися у своїх дослідженнях такі науковці як: С. Алексєєв, К. Броннікова, С. Гончарук, І. Дрок, С. В. Ківалов, В. К. Колпаков, В. Топольницький, Б. Тична, В. Белєвцев, Д. Коссе, С. Магда, С. Пчелінцев.

Виклад основного матеріалу. Питання щодо адміністративної відповідальності регулюються Кодексом України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 року № 8073-Х зі змінами та доповненнями [1].

Воєнний стан — це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [2]. У воєнний стан може бути внесено певні обмеження і зміни у нормальному функціонуванні суспільства. У таких умовах можуть виникати адміністративні правопорушення, що визначаються порушенням адміністративних норм під час воєнного стану. Правосуддя на території, на якій введено воєнний стан, здійснюється виключно судами. На цій території діють суди, створені відповідно до Конституції України. Скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства забороняється. У разі неможливості здійснювати правосуддя судами, які діють на території, на якій введено воєнний стан, законами України може бути змінена територіальна підсудність судових справ, що розглядаються в цих судах, або в установленому законом порядку змінено місцезнаходження судів (стаття 26 Закону України «Про правовий режим воєнного

стану»). Створення надзвичайних та особливих судів не допускається [2].

Попри те, що фокус уваги суспільства зосереджений на збройному конфлікті, життя триває, суспільство продовжує жити у своєму ритмі. Проблема домашнього насильства, порушення правил дорожнього руху, корупційні правопорушення, правопорушення вчинені військовими, правопорушення вчинені неповнолітніми для українського суспільства були завжди актуальними та поширеними. Адміністративні правопорушення, вчинені військовими, можуть включати різноманітні порушення адміністративних норм та правил, які регулюють поведінку осіб у військових умовах.

Найпоширеніші військові адміністративні правопорушення:

- Відмова від виконання законних вимог командира (начальника) ст. 172-10 КУпАП

- Самовільне залишення військової частини або місця служби ст. 172-11 КУпАП

- Зловживання військовою службовою особою владою або службовим становищем ст. 172-13 КУпАП

- Перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень ст. 172-14 КУпАП

Окремою групою можна виділити справи про антигромадські вчинки неповнолітніх, які не вважаються адміністративними правопорушеннями, однак свідчать про певні відхилення від нормального розвитку підлітка, наприклад, неналежна поведінка в школі, на вулиці, в інших громадських місцях, що часто межує з хуліганськими проявами; жебрацтво, жорстоке ставлення до ровесників, брутальне поводження з учителями та однокласниками, жебрацтво, втеча з дому [6]. Важливо розвивати та удосконалювати систему соціальної підтримки для неповнолітніх, які пережили воєнний конфлікт. Це може включати в себе програми реінтеграції, психологічну допомогу та освітні ініціативи. Загальною метою повинно бути забезпечення прав та безпеки неповнолітніх, навіть в умовах воєнного стану, і спрямоване вирішення причин та наслідків цих правопорушень.

Адміністративні правопорушення під час воєнного стану можуть включати:

Порушення правил обмеження: Під час воєнного стану можуть бути введені різноманітні обмеження, такі як обмеження на рух, ввідникнення в певні зони, обмеження на збирання чи поширення інформації. Порушення цих обмежень може бути визнане як адміністративне правопорушення. С.М. Онищенко, твердить, що проблеми захисту прав і свобод людини, зокрема й права на мирні зібрання, особливо загострились в умовах тимчасової окупації частини території України та військової агресії Російської Федерації ... у кризовій ситуації зросли ризики непропорційного обмеження прав і свобод людини, що потребує особливого контролю з боку суспільства [4]. Необхідно також звернути увагу, що сьогодні, на жаль, не на всій території нашої держави створено однакові умови для реалізації громадянами конституційно закріплених за ними прав і свобод.

Непідпорядкованість воєнному стану: Відмова виконувати вказівки влади або відмова слідувати встановленим правилам під час воєнного стану може бути кваліфікована як адміністративне правопорушення. Це може бути пов'язано з моральними або релігійними переконаннями, страхом або відсутністю легітимності воєнного конфлікту.

Незаконне носіння зброї або спроби її незаконного використання: Залежно від умов воєнного стану, носіння чи використання зброї може бути суворо регульованим. Незаконне носіння чи використання зброї може бути кваліфіковане як адміністративне правопорушення.

Невиконання вимог воєнної влади: Військова влада під час воєнного стану може встановлювати певні вимоги, і їх невиконання може призвести до адміністративної відповідальності.

Порушення правил економічного режиму: Під час воєнного стану можуть діяти спеціальні економічні обмеження, і порушення цих обмежень може бути визнане як адміністративне правопорушення. Громадяни можуть виступати проти воєнного стану через втрату економічних чи соціальних переваг, обмеження

свобод, неповагу до прав людини чи інші несправедливості, пов'язані з воєнним станом.

З початком повномасштабного вторгнення в Україні була запроваджена комендантська година. Вона передбачає заборону перебування на вулиці чи в інших громадських місцях без спеціальних перепусток в певні години доби. В грудні 2023 року Верховна Рада підтримала законопроект про штрафи за порушення комендантської години. Згідно з проектом закону №10195, порушення комендантської години тягнутиме за собою штраф, який складатиме від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Тобто від 8 500 до 17 000 гривень. Якщо протягом року буде повторне порушення, штрафуватимуть на вдвічі більшу суму.

А от за відповідне порушення бізнесом, підприємцю доведеться викласти від трьох тисяч до шести тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Це від 51 000 до 102 000 гривень. При повторному порушенні штраф теж зростатиме вдвічі.

Проте не варто забувати, що зараз комендантський патруль має право:

- затримувати і доставляти порушників у підрозділи Нацполіції України;
- перевіряти документи;
- з'ясовувати, чому порушник перебуває на вулиці;
- оглядати речі чи транспортний засіб;
- застосовувати фізичну силу, зброю та спецзасоби до правопорушників, якщо є така потреба [3].

Водночас у МВС назвали випадки, які не є порушенням комендантської години, а саме – якщо особа:

- прямує до/з укриттів під час повітряної тривоги;
- супроводжує поранених, важкохворих;
- здійснює заходи з евакуації населення або рятування майна;
- надає медичну (домедичну) допомогу;
- перебуває в стані крайньої необхідності.

Передбачається, що складати протоколи на порушників буде Національна поліція. Правильність складання протоко-

лів і самі правопорушення розглядатимуть районні суди.

Врегулювання адміністративної відповідальності в умовах воєнного стану є вкрай актуальним та нагальним питанням. Створення належного та ефективного механізму правового регулювання заходів правового режиму воєнного стану є запорукою реалізації принципу верховенства права. Тож будь-які кроки законодавця в напрямку посилення адміністративної відповідальності за правопорушення в умовах воєнного стану загалом та порушення режиму впроваджених заходів правового режиму воєнного стану зокрема мають бути зваженими та обґрунтованими, базуватися на засадах верховенства права та пропорційності в діяльності суб'єктів владних повноважень [5].

Висновки. Під час воєнного стану в Україні виникають численні проблеми щодо притягнення громадян до адміністративної відповідальності. Воєнний стан створює непередбачені ситуації та викликає нестандартні обставини, які можуть ускладнити визначення та застосування адміністративних норм. Нестабільна ситуація може призводити до виникнення нових правопорушень, які не враховані чинним законодавством. Може виникати невизначеність та розмиття меж адміністративних порушень. Наприклад, в разі введення обмежень на рух чи збору,

визначення того, що є порушенням, може стати предметом суперечок. Умови воєнного стану вимагають гнучкого та адаптивного законодавства, яке може ефективно регулювати ситуації, виниклі в результаті конфлікту. Важливо поєднати потреби безпеки з забезпеченням основних прав та свобод громадян.

Список використаної літератури:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
2. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
3. Яка відповідальність за порушення комендантської години в Україні 2023 URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/suspilstvo/20231212-yaka-vidpovidalnist-za-porushennya-komendantskoyi-godyny-v-ukrayini/>
4. Онищенко С.М. Особливості реалізації права на свободу мирних зібрань в умовах проведення операції об'єднаних сил. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 4. С. 140-143.
5. Бевз С.І. Посилення адміністративної відповідальності в умовах воєнного стану: окремі аспекти. URL: http://lsej.org.ua/5_2023/47.pdf
6. Гачак-Величко Л. А., Адміністративні правопорушення серед неповнолітніх URL: <https://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc51/12.pdf>

Sirko V. S. Problem issues of administrative responsibility during marital state in Ukraine

This scientific article analyzes administrative responsibility, which is a form of legal responsibility and involves holding a person accountable for violating administrative law or administrative norms. This may include a violation of administrative rules, norms or obligations defined by law. On February 24, 2022, in connection with the military aggression of the Russian Federation against Ukraine, the decree of the President of Ukraine No. 64/2022 introduced martial law from 05:30 on February 24, 2022 for a period of 30 days. Martial law is a special legal regime that is introduced in the country under conditions of threat to national security or general order. Certain restrictions and changes in the normal functioning of society may be introduced in martial law. In such conditions, administrative offenses may arise, which are determined by the violation of administrative norms during martial law. The need to adapt to the new reality prompts innovations, primarily in legislation. During the period of martial law in the country, the constitutional rights and freedoms of citizens may be limited. Administrative liability consists in the application of culpable administrative fines; the right to bring to administrative responsibility belongs to state bodies and their officials; there is a special procedure for bringing to administrative responsibility, etc. The basis for administrative liability is an administrative offense, that is, a violation of the legislation of minor severity, which does not pose a great threat to law and order, social order, or the rights of other persons. Administrative offenses are identified by the presence of signs: fact of action or inaction; causing damage or loss; the illegality of actions, which is confirmed by the norms of legislation.

Key words: administrative responsibility, administrative offense, violation of rules, martial law.